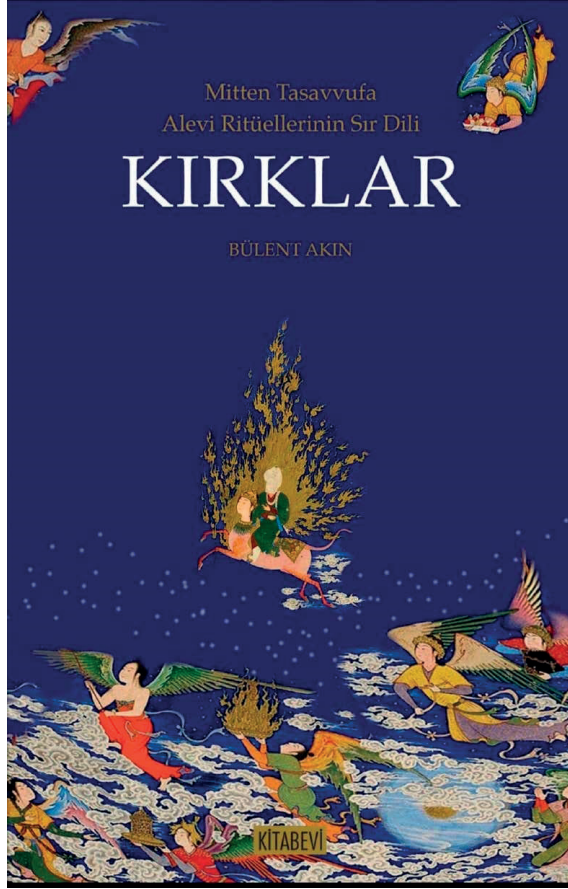

Tanıtınlar
Reviews / Vorstellung

Bülent Akın (2020). *Kırklar -Mitten Tasavvufa Alevi Ritüellerinin Sır Dili-*.
İstanbul: Kitabevi Yayınları, ISBN 978-605-7819-56-7, 250 sayfa.

Didem Gülçin ERDEM*

Kırk sayısının Türk kültür evreninde karşılık geldiği anlam alanı son derece geniştir. Halk kültüründe ve daha özeldede anlatılarda kırk, çokluk bildirme sayısı olarak karşımıza çıkar. Çeşitli Türk destanlarında görülen “kırk yiğit ve kırk kız”

* Araştırma Görevlisi Dr, Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, dgulcine@pau.edu.tr. ORCID: 0000-0003-4321-911X.

motifleri buna örnek olarak gösterilebilir. Süre bildirmek için kullanılan “kırk gün kırk gece” şeklinde ifadeler, halk kültüründe yeri olan “kırklama”, “kırkının çıkması” gibi ritüeller, kırk sayısının kültürel yapıdaki yerine dikkat çekme noktasında verilebilecek diğer örneklerdir. Tasavvufi görgüde tekâmül sayısı olarak karşımıza çıkan kırk sayısının etrafındaki anlam alanı, Alevi inanç sistemi bağlamında daha da genişleyerek temel teolojik bileşenlerin biçimlenmesinde pay sahibi olmuştur. Bu gerekçelerle, kırk sayısına ilişkin yapılacak çalışmaların mikro ölçekte Alevi inanç sistemine makro ölçekte ise Türk kültür evrenine ilişkin birçok soruya yanıt vereceği açıktır.

Alevi inancı bağlamında önemli sorulara yanıt verir nitelikte bir çalışma olan *Kırklar*, Doç. Dr. Bülent Akın’ın imzasını taşımakta. Araştırmacının “Mitten Tasavvufa Alevi Ritüellerinin Sır Dili” şeklinde parantez açtığı çalışma, 2020 yılında yayımlandı. “Kırklar” kültürünün Alevilikteki yeri ve önemine odaklanılan çalışmada; “Kırklar” etrafında oluşan anlam alanı, mitik zemininden ritüel bağlamındaki görünümüne dek, tasavvufi arka planı da göz önünde bulundurularak ele alınmakta. Araştırmacı, halk bilimi yöntemlerinden faydalanarak bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koyduğu çalışmada; “Kırklar” kültü üzerinden Alevi inancına ilişkin önemli kod ve göstergeleri barındıran ritüelilik dili de mercek altına almakta.

Kitap, araştırmacının kırk sayısının ezoterik toplulukların inanç evrenlerindeki önemine dikkat çektiği ve çalışmanın konusu, amacı ve yöntemine ilişkin bilgilendirme yaptığı giriş kısmı ile üç bölümden oluşmakta. “Sonuç” ve “Kaynakça” kısımları ile devam eden kitabın sonunda, “Özel Adlar ve Alevilik Terimleri Dizini” yer almakta. Kitabın birinci bölümü (s. 9-31), “ “Kırk Sayısı” ve Türk Kültüründe “Kırklar” Kavramına Genel Bir Bakış” başlığını taşımakta. Araştırmacının kırk sayısının semantik boyutuna odaklandığı ilk bölüm, “kırk”ın çeşitli kültür ve mitolojilerdeki yerine dikkat çekmesiyle başlıyor. Formel bir sayı olan “kırk” sayısının evrensel düzeyde yüklendiği sembolik anlam ve işaretlemeler, ilk bölümün konusunu oluşturmakta. Çalışmanın kuramsal zemininin oluşturulduğunu ifade edebileceğimiz bu bölüm, Akın’ın Türk kültür evreninde “kırk” sayısının anlam boyutuna odaklanmasıyla devam ediyor. Türk tasarım evreninde İslamiyet’ten önce de anlamlı olan “kırk” sayısının İslamiyet’in kabulü ile yeni dinin çatısı altında güncellenerek varlığını koruduğunu ifade eden Akın; edebî metinlerden ritik aşamalara, inanmalardan kaçınmalara dek formel bir sayı olarak karşımıza çıkan kırk sayısının Türk halk muhayyilesindeki önemini gözler önüne sermekte. Birinci bölüm, araştırmacının “Kırklar” olgusunun Türk kültür ve

edebiyatındaki yerine ilişkin tespitlerini ilgili örneklerle desteklediği “Türk Kültüründe ‘Kırklar Kavramı’ ” başlığı ile tamamlanmakta.

Kitabın ikinci bölümü (s. 41-161), “Alevilikte Kırklar” başlığını taşımakta. Akın, bu bölümde, sözlü ve yazılı gelenekten ritüel evrenine varana dek Alevi inancı bağlamında bir külte dönüşen “Kırklar” olgusunu ele alıyor. Bölümün alt başlıkları: “Ricâü'l-Gayb, Abdallar ve Kırklar İlişkisi Üzerine”, “Alevi Yazılı Geleneğinde Kırklar” ve “Alevi Sözlü Geleneğinde Kırklar” şeklinde isimlendirilmekte. Başlıklardan da anlaşılacağı üzere bu bölüm, Alevi inanç sisteminin temel bağlamlarında “Kırklar” olgusunun çeşitli görünümünü etraflıca ele alır nitelikte kurgulanmış. Araştırmacı bu bölümde, “Kırklar” kültürünün söz konusu inanç evrenindeki önemine işaret ederken cem ritüellerinde icra edilen miraçlama, semah, gülbenk ve dua metinlerinden örnekler vererek savını kanıtlama yoluna gitmiştir.

“Mit-Ritüel İlişkisinden Tasavvufa Alevilikte Miraç ve Kırklar Cemi” başlıklı üçüncü bölümde (s. 163-211), Alevi ritüellerinin mitik ve tasavvufi boyutlarına temas edilerek Miraç ve Kırklar Cemi etrafında oluşan anlatımalara yer verilmekte. Alevilikte Miraç anlatılarının Hz. Ali ve Kırklar merkezli olduğuna işaret eden Akın, ritüel evreninin içeriğini oluşturan sembolik dile odaklanmakta. Sonuç kısmında ise araştırmacı, Alevi inancında bir kült olarak yaşayan “Kırklar” olgusuna ilişkin çalışmada ortaya koyduğu verilerin genel bir değerlendirmesini yapıp elde edilen bulguları aktararak çalışmasını noktalamaktadır.

Alevilik araştırmaları sahasında son yirmi yılda gözlenen nicel artış hızının nitelik düzeyinde kendini göstermediği ifade edilebilir. Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan Alevi inancına ilişkin ortaya konulan çalışmaların büyük çoğunluğunun tespit odaklı olduğunu, tahlil ve tenkit aşamalarını içermediklerini söylemek mümkündür. Saha yahut literatür kaynaklı verilerin sunulmasından ibaret bu çalışmalarda genellikle, ele alınan konunun semantik boyutu göz ardı edilmektedir. Çoğunlukla teorik ve kavramsal bir zeminden yoksun olan bu çalışmalar, elde edilen verinin herhangi bir analize tabi tutulmaksızın sunulmasından ibarettir. Tespitlerimiz mevcut çalışmaları hepten değersiz kılmaya yönelik değildir. Köyden kente göç, küreselleşme, baskın kültüre uyum sağlama gibi sebepler dolayısıyla geleneksel yapısında çözümlerin baş gösterdiği Alevi inanç sistemine ilişkin yapılan her çalışma elbette kıymetlidir. Her şeyden önce bu çalışmalar, sözlü karakterdeki inanç evrenine ilişkin unsurların kayıt altına alınarak varlığını sürdürmesine katkı sağlamaktadır. Ancak söz konusu araştırma alanının tahlil ve tenkit aşamalarını da barındıran çalışmalara daha çok

ihtiyacı olduğu söylenebilir. Bu noktada Bülent Akın tarafından kaleme alınan *Kırklar* başlıklı çalışmanın bu alanda ihtiyaç duyulan parantezi, “Kırklar” kültü üzerinden açığının ifade edilmesi mümkündür.

Araştırmacı, *Kırklar* kitabında Alevi inanç sisteminin önemli teolojik bileşenleri arasında yer alan “Kırklar” kültü üzerinden sembolik çözümler yaparak söz konusu yapının geleneksel dünya görüşünü de okunaklı kılmıştır. Buradan hareketle ele aldığımız çalışmanın Alevi-Bektaşî araştırmaları alanında ihtiyaç duyulduğuna işaret ettiğimiz semantik çözümler odaklı çalışmalar arasına eklendiğini söylememiz mümkündür. Alevi-Bektaşî inanç sistemi ve Türkiye sahası halk bilimi araştırmaları alanlarında çalışma ve yayınlarını sürdüren Doç. Dr. Bülent Akın’ın *Kırklar* başlıklı kitabı, araştırma alanının nitel eşliğini yükselten örnekler arasındaki yerini almış, ritüel dil araştırmaları için de kaynak olma özelliği ile ön plana çıkmıştır.